

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра кримінології та кримінально-виконавчого права

ЗАТВЕРДЖЕНО

рішенням вченої ради

Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

(протокол №___ від_____ 2020 р.)

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

**«ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИПРАВЛЕННЯ І
РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ»**

(варіативна)

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий) рівень

Ступінь вищої освіти – доктор філософії

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Харків – 2020

Програма навчальної дисципліни «Проблемні питання виправлення і ресоціалізації засуджених»: галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», освітньо-кваліфікаційний рівень третій (доктор філософії).

Розробник:

Автухов К.А. доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права, к.ю.н.,ст. наук. співроб.

Затверджено на засіданні кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права

протокол № ___ від _____ 2020 р.

Завідувач кафедри кримінології

та кримінально-виконавчого права _____ **Б.М.Головкін**

“ ___ ” _____ 2020 року

Зміст

1. Вступ
2. Опис навчальної дисципліни
3. Зміст програми навчальної дисципліни
4. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни
  - 4.1. Форми організації освітнього процесу та види навчальних занять
  - 4.2. Самостійна робота здобувачів вищої освіти
  - 4.3. Освітні технології та методи навчання
  - 4.4. Форми педагогічного контролю та система оцінювання якості сформованих компетентностей за результатами засвоєння навчальної дисципліни
  - 4.5. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни
  - 4.6. Матеріально-технічне забезпечення навчальної дисципліни
- Додаток 1. Карта предметних компетентностей з навчальної дисципліни
- Додаток 2. Карта результатів навчання здобувача вищої освіти, сформульованих у термінах компетентностей
- Додаток 3. Матриця зв'язків між модулями навчальної дисципліни, результатами навчання та предметними компетентностями в програмі навчальної дисципліни

Вступ

1.1. Цілі та завдання навчальної дисципліни.

Отримання поглиблених знань про сутність понять виправлення і ресоціалізація, вивчення їх змісту та засобів досягнення цих категорій при здійсненні кримінально-виконавчої діяльності; розглядаються основні проблеми, які існують в науці і стосуються можливості і реальності досягнення виправлення і ре соціалізації, як основної мети покарання і діяльності з виконання кримінальних покарань. Під час викладення дисципліни розглядаються основні теоретичні підходи до виправлення і ре соціалізації. З цією метою подається інформація про наявні точки зору на предмет вивчення дисципліни, її дискусійні та проблемні положення. Розглядаються наукові точки зору та практичний досвід механізмів ре соціалізації засуджених та досягнення виправлення; досліджуються питання про критерії виправлення. Здійснюється критичний аналіз норм національного та міжнародного законодавства, яке регламентує можливості кримінальних покарань, щодо змін у поведінці та свідомості засудженого, а також аналіз окремих наукових ідей та досліджень у цій сфері. Окремо аналізується міжнародний досвід можливостей досягнення позитивної мети покарання.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення наступних *завдань*:

знати поняття, зміст та основні засоби досягнення виправлення та ре соціалізації засудженого, а також проблеми, які існують в теорії та в практиці досягнення мети виправлення і ре соціалізації засуджених; основні наукові теорії та точки зору на вказане питання; дискусійні та проблемні положення та ідеї, які мають потенціал для подальших наукових досліджень. Аспірант повинен розуміти в чому полягає різниця між виправленням і ре соціалізацією та яким чином пов'язані ці дві категорії між собою і яким чином вони впливають на процес відбування покарання, правовий статус засудженого і можливості зміни умов тримання відносно засудженого; повинен розуміти чому це питання є важливим і вирішальним для всієї практики виконання кримінальних покарань; повинен розуміти в чому полягає науковий пошук та мета дослідження проблем виправлення і ре соціалізації засуджених, а також засобів, спрямованих на досягнення виправлення і ресоціалізації засудженого.

уміти окреслити основні засоби виправлення і ресоціалізації засудженого, висвітлити їх зміст та основні тенденції реформування та змін; вміти аналізувати чинне законодавство, в тому числі й міжнародне, а також наукову літературу з метою виявлення норм, положень та проблем, які регулюють та вивчають питання виправлення засуджених та їх ресоціалізації. Аспірант повинен вміти користуватися основними засобами наукового пошуку та арсеналом наукових засобів та методів, формулювати висновки та надавати експертні оцінки як нормативним актам, так і практичним діям посадових і службових осіб, які

здійснюють виконання кримінальних покарань, а також вміти критично та конструктивно використовувати наукову літературу з предмету вивчення дисципліни.

1.2. Місце навчальної дисципліни у структурі освітньо-професійної програми:

а) навчальна дисципліна «Проблемні питання виправлення і ресоціалізації засуджених» належить до циклу кримінально-правових дисциплін;

б) при вивченні дисципліни «Проблемні питання виправлення і ресоціалізації засуджених» використовуються знання, отримані з наступних дисциплін – «Теорія держави і права», «Форми (джерела) права», «Логіка», «Конституційне право», «Кримінальний процес», «Кримінальне право», «Кримінологія», «Кримінально-виконавче право».

1.3. Предметні компетентності здобувача вищої освіти, сформованих в результаті освоєння навчальної дисципліни:

ПК – 1 Знання та розуміння змісту соціально-виховної роботи з засудженими

ПК – 2 Здатність приймати ефективні рішення задля припинення групових протиправних дій засуджених

ПК – 3 Здатність визначити законність підстав для переведення засуджених до інших установ виконання покарання

ПК – 4 Здатність проводити первинне психолого-педагогічне вивчення особистості засудженого

ПК – 5. Здатність виявляти недоліки у системі охорони установи

ПК – 6 Здатність оформити виявленні порушень перетину контрольно-пропускних пунктів

ПК – 7 Уміння розуміти великі обсяги інформації при проведенні перевірки стану здійснення нагляду за засудженими в різних підрозділах установи

ПК – 8 Навички складання матеріалів щодо класифікації та розподілу засуджених до позбавлення волі

ПК-9. Уміння виявляти невідповідність затвердженим нормативам стан засобів охорони та відповідності їх встановленим нормативам

ПК-10. Уміння розв'язувати складні задачі при локалізації надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру

ПК-11. Уміння розв'язувати складні задачі і проблеми при визначенні виду установ виконання покарань де буде відбувати засуджений

ПК-12. Здатність застосовувати загальнонаукові та спеціальні юридичні методи дослідження матеріалів особової справи засуджених та законодавства при класифікації засуджених

ПК – 13 Уміння інтерпретувати юридичну діяльність і соціально-правовий досвід при отриманні інформації про особу та її поведінку з документальних джерел

ПК – 14 Знання механізмів оцінки ефективності діяльності дільниці на території виправної колонії мінімального із загальними умовами та середнього рівнів безпеки

ПК – 15 Знання механізмів оцінки ефективності організації роботи підрозділів охорони установ виконання покарань

ПК – 16 Знання механізму вирішення юридичних колізій при визначені можливості направлення для відбування засуджених в іншу установу

ПК – 17 Знання юридичної техніки при веденні документів обліку соціально-психологічної роботи з засудженими

ПК – 18. Уміння вживати організаційні заходи із взаємодії різних служб в колонії під час усунення надзвичайних ситуацій

ПК – 19. Знання структури та стандартів правничої професії при організації роботи підрозділів нагляду

ПК – 20. Знання структури та стандартів правничої професії при застосування до засуджених заходів примусу для локалізації непокори засуджених

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати наступні результати навчання:

РНС НД – 1.1 Здатність здійснити прийом засуджених до установ виконання покарань

РНС НД – 1.2 Проаналізувати етапи становлення системи вітчизняних установ попереднього у'язнення та перспективи модернізації

РНС НД – 1.3 Проаналізувати юридичні приписи та обставини справи під час визначення установи відбування покарання засудженому

РНС НД – 1.4 Інтерпретувати феномен рецидивної злочинності для здійснення класифікації засуджених

РНС НД – 1.5 Проаналізувати дотримання вимог законодавства щодо обладнання дільниць слідчого ізолятора

РНС НД 1.6 – Охарактеризувати методи дослідження ефективності організації роботи відділу по контролю за виконанням судових рішень

РНС НД – 1.7 Визначати індикатори якості й ефективності роботи з прийому засуджених в установі

РНС НД – 1.8 Здатність підготувати комплекс документів щодо переведення засуджених

РНП НД – 1.9 Проаналізувати обумовленість девіацій в поведінці засуджених під час знаходження в слідчих ізоляторах

РНС НД – 2.1 Здатність скласти матеріалів, які характеризують засуджених

РНС НД – 2.2 Проаналізувати детермінант виникнення заворушень в установі виконання покарань

РНС НД – 2.3 Проаналізувати наявність ознак адміністративного правопорушення при порушенні порядку проходження на територію установи

РНС НД – 2.4 Інтерпретувати феномен стигматизації в соціально-психологічній роботі з засудженими

РНС НД – 2.5 Здатність формулювати чіткий алгоритм дій для усунення надзвичайних ситуацій в колоніях

РНС НД – 2.6 Здатність планувати та здійснювати соціально-психологічну роботу з уразливими категоріями засуджених

РНС НД – 2.7 Проаналізувати особливості інноваційного менеджменту впливу на соціально-психологічний клімат відділення соціально-психологічної служби

РНС НД 2.8– Охарактеризувати методи дослідження ефективності нагляду в установах виконання покарань

РНС НД – 2.9 Визначати індикатори якості й ефективності отримання нагляду у виправних центрах

РНС НД – 2.10 Здатність продемонструвати знання юридичної техніки при фіксації випадків порушення режиму в установах виконання покарань

РНП НД – 2.11 Проаналізувати обумовленість девіацій в роботі співробітників установ виконання покарань, що призводять до вчинення ними злочинів пов'язаних з порушенням вимог охорони

2. Опис навчальної дисципліни

Курс	Рівень освіти, галузь знань, спеціальність	Дидактична структура навчальної дисципліни
Кількість кредитів ЕКТС: 7 Кількість модулів: 2 Загальна кількість годин: 210 Тижневих годин: 4	Рівень освіти – третій (доктор філософії) Галузь знань – 08 «Право» Спеціальність – 081 «Право»	Варіативна Модуль 1 Лекції: 16 Практичні заняття : 16 Самостійна робота: 80 Модуль 2 Лекції: 14 Практичні заняття: 14 Самостійна робота: 70 Види контролю: підсумковий контроль знань (іспит)

3. Зміст програми навчальної дисципліни «ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИПРАВЛЕННЯ І РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ»

Модуль 1 Діяльність установ виконання покарань та їх структурних підрозділів у напрямку виправлення і ресоціалізації засуджених

Призначення і завдання слідчих ізоляторів. Створення дільниці на території виправної колонії мінімального із загальними умовами та середнього рівнів безпеки. Підстави для приймання і тримання у дільниці засуджених. Обладнання дільниць слідчого ізолятора. Організація нагляду за засудженими у дільниці слідчого ізолятора. Основні завдання слідчого ізолятора. Перелік осіб, які тримаються в слідчому ізоляторі. Вимоги ізоляції до розміщення осіб, взятих під варту, у камерах. Загальні вимоги щодо обладнання слідчих ізоляторів. Порядок прийому до слідчого ізолятора осіб, узятих під варту і засуджених. Порядок інформування слідчими ізоляторами консульських та дипломатичних установ стосовно взятих під варту іноземців. Класифікація установ виконання покарань для відбуття покарання засудженими. Порядок проведення класифікації та розподілу засуджених до позбавлення волі, із слідчих ізоляторів до установ виконання покарань. Здійснення контролю за своєчасним звільненням осіб з під варту. Порядок прийому засуджених до установ виконання покарань. Порядок переведення і направлення засуджених з однієї установи до іншої. Порядок інформування установами виконання покарань консульських та дипломатичних установ стосовно засуджених іноземців.

Модуль 2. Функціональні завдання підрозділів установ виконання покарань з реалізації завдань соціально-виховної роботи

Призначення і завдання відділу (групи) соціально-виховної та психологічної роботи. Основні методи первинного психолого-педагогічного вивчення особистості засудженого, визначення ступеня соціально-педагогічної занедбалості. Розподіл засуджених з дільниці карантину, діагностики та

розподілу. Призначення і завдання ради колективу засуджених установи виконання покарань. Права та обов'язки начальника відділення СПС.

Документація начальника відділення СПС, її призначення і ведення: індивідуальної програми соціально-психологічної роботи із засудженими, квартального плану роботи, журналу обліку роботи із засудженими, журнал прийому засуджених з особистих питань, журнал обліку роботи ради колективу засуджених відділення. Соціально-психологічний клімат відділення СПС: поняття, методи вивчення та впливу. Особливості роботи старших вихователів у виховних колоніях. Порядок застосування заходів заохочення і стягнення. Порядок ведення обліку застосованих заходів заохочення і стягнень до засуджених.

Поняття режиму. Система заходів щодо дотримання засудженими вимог режиму відбування покарання. Поняття нагляду та його основні складові. Сили та засоби забезпечення нагляду за засудженими. Контроль за здійсненням нагляду.

Особливості здійснення нагляду за засудженими на окремих об'єктах установ виконання покарань, основні обов'язки посадових осіб. Особливості нагляду за засудженими, схильних до вчинення правопорушень. Порядок проведення перевірок наявності засуджених. Особливості здійснення нагляду за засудженими у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, виправних центрах. Особливості здійснення нагляду за засудженими у виховних колоніях. Особливості здійснення нагляду за засудженими, які знаходяться на лікуванні у закладах Міністерства охорони здоров'я України.

Призначення і основне обладнання об'єктів установ виконання покарань, що знаходяться під безпосереднім наглядом відділів охорони: внутрішньої і зовнішньої забороненої зони, вартового приміщення і вартового дворику, КПП для пропуску людей на об'єкт, що знаходиться під охороною, контрольного

майданчика (шлюзу) для пропуску автомобільного і залізничного транспорту, спеціального автомобіля для перевезення засуджених.

Режим особливих умов в установах виконання покарань. Сили, що можуть бути застосовані у разі групових протиправних дій засуджених, захоплень заручників, вчинення злочинів терористичної спрямованості та інших.

4. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

4.1. Форми організації освітнього процесу та види навчальних занять

Формами організації освітнього процесу під час викладання навчальної дисципліни є навчальні заняття, самостійна робота, практична підготовка, контрольні заходи.

Видами навчальних занять під час викладання навчальної дисципліни є лекції, практичні заняття, семінарське заняття, консультації.

4.2. Самостійна робота здобувачів вищої освіти

Змістом та призначенням самостійної роботи аспірантів є:

- опанування знаннями з навчальної дисципліни;
- набуття навичок складання процесуальних документів і прийняття процесуальних рішень;
- усвідомлення тенденцій розвитку юридичної науки та практики правозастосування з питань виправлення та ресоціалізації засуджених.

Форми самостійної роботи аспірантів:

- виконання домашніх завдань;
- доопрацювання матеріалів лекцій;
- робота в інформаційних мережах;
- створення портфоліо навчального курсу та його презентація;
- розробка кейсів;
- підготовка колекцій документів, матеріалів тощо;
- підготовка тематичних презентацій;
- підготовка та публікація наукових статей, тез тощо;
- анотування правових позицій ЄСПЛ;
- узагальнення правозастосовної практики;
- вирішення тестів.

4.3. Освітні технології та методи навчання

Освітні технології, які застосовуються під час викладання навчальної дисципліни:

- проблемне навчання;
- аудіо-візуальні технології (презентації; демонстрація навчальних фільмів);
- технологія студентоцентристського навчання.

Методи навчання, що застосовуються під час викладання навчальної дисципліни:

- традиційні: розповідь-пояснення, вирішення кейсів, тестування, узагальнення, складання процесуальних документів.
- інноваційні: прес-конференція, відео-конференція, дискусія, гра-практикум, ілюстрація, демонстрація.

4.4. Форми педагогічного контролю та система оцінювання якості сформованих компетентностей за результатами засвоєння навчальної

дисципліни

Оцінювання рівня знань аспірантів здійснюються відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII, «Положення про моніторинг знань студентів у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого», затвердженого наказом ректора університету від 26.06.2015 р. № 127 на основі результатів ПК та ПКЗ із таким розподілом балів:

- за результатами ПК аспірант може отримати від 0 до 40 балів;
- за результатами ПКЗ – від 0 до 60 балів.

Поточний контроль знань аспірантів (види, фонд оціночних засобів, порядок формування оцінок за дисципліною).

Видами поточного контролю знань аспірантів є: колоквиум.

Завданням ПК є перевірка засвоєних знань аспірантом з навчальної дисципліни «Проблемні питання виправлення і ресоціалізації засуджених».

Об'єктами поточного контролю знань аспірантів є:

а) систематичність, системність та активність роботи на семінарських, практичних заняттях (відвідування відповідних форм навчального процесу, активність та рівень знань при обговоренні тематичних питань та вирішенні кейсів; участь у конференціях, полілогах, вебінарах, «круглих» столах; інші форми робіт);

б) виконання завдань для самостійного опрацювання (тем, які передбачені начальною програмою для самостійного вивчення; виконання домашніх завдань; доопрацювання матеріалів лекцій; робота в інформаційних мережах; створення портфоліо навчального курсу та його презентація; розробка кейсів; підготовка колекцій документів, матеріалів тощо; підготовка тематичних презентацій; підготовка та публікація наукових статей, тез тощо; анутовання правових позицій ЄСПЛ; узагальнення правозастосовної практики; вирішення тестів).

Протягом курсу з навчальної дисципліни «Проблемні питання виправлення і ресоціалізації засуджених» для контролю рівня засвоєння знань аспірантів, на розсуд викладача, можуть застосовуватись різні форми контролю: контрольні роботи, проведення колоквиумів, тестування тощо.

Оцінювання рівня знань аспірантів за результатами ПК здійснюється за наступною формулою (наведений максимальний бал, який може отримати аспірант): семінарські та практичні заняття – 15 балів; виконання завдань самостійної та/або індивідуальної робіт – до 10 балів; педагогічний контроль (Модуль №1, Модуль №2) – 15 балів = 40 балів.

Мінімально необхідна кількість балів для допуску до іспиту – 20 балів.

Підсумковий контроль знань аспірантів (види, фонд оціночних засобів, шкала оцінювання результатів навчання аспірантів).

Завданням ПКЗ (іспит з навчальної дисципліни «Проблемні питання виправлення і ресоціалізації засуджених») є перевірка результатів опанування аспірантом програмного матеріалу в цілому, здатності творчого використання отриманих знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Аспірант допускається до складання іспиту за умови: набрання мінімальної кількості балів, отриманої за результатами ПК – 20 балів.

Результати відповіді аспіранта на іспиті оцінюються в діапазоні від 0 до 60 балів.

Критерії оцінювання знань і умінь студентів при ПКЗ

Оцінка за шкалою ECTS	ВИЗНАЧЕННЯ	За національною шкалою	За 100-бальною шкалою, що використовується в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого
A	ВІДМІННО – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90-100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня, з кількома помилками	4	80-89
C	ДОБРЕ – у цілому правильна робота, з певною кількістю незначних помилок		75-79
D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70-74
E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії		60-69
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2	35-59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		1-34

4.5. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.

Нормативно-правові акти:

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

Кримінально-виконавчий кодекс України [Текст] // Відом. Верхов. Ради України. - 2004. - № 3. - Ст. 21.

Про Державну кримінально-виконавчу службу України [Текст] : Закон України // Відом. Верхов. Ради України. - 2005. - № 30. - Ст. 409.

Положення про визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії, порядок направлення для відбування покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, арешту й обмеження волі, та їх переведення

[Текст] : затв. наказом М-ва юстиції України від 27.02.2017 р. № 680/5 //Офіц. вісн. України. - 2017. - № 20. - Ст. 581.

Положення про центральну, міжрегіональну комісії та комісію слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії, порядок направлення для відбування покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, арешту й обмеження волі, та їх переведення [Текст] : затв. наказом М-ва юстиції України від 27.02.2017 р. № 680/5 //Офіц. вісн. України. - 2017. - № 20. - Ст. 581.

Основні:

Особливості діяльності окремих підрозділів кримінально-виконавчої системи : навч. посіб. / К.А. Автухов, О. В. Ткачева, І. С. Яковець; за ред. А. Х. Степанюка. – Х. : Право, 2012. – 152 с.

Автухов К.А. Механізм оптимального виконання покарання у виді позбавлення волі : наук.-практ. посіб. / К. А. Автухов, І. С. Яковець ; за заг. ред. А. Х. Степанюка. – Х. Права людини, 2013. – 248 с.

Кримінально-виконавче право: Загальна та Особлива частини: підручник / В.В. Голіна, А.Х. Степанюк, О.В. Лисодєд та ін.; за ред. В.В. Голіни і А.Х. Степанюка. – Х.: Право, 2015. – 392 с.

Додаткові:

1. Кримінально-виконавче право України: підручник / О.М. Джужа, І.Б. Багатирич, О.Г. Колб, В.В. Василевич та ін.; за заг. ред. О.М. Джужи. – К.: Атіка, 2010. – 752 с.

2. Кримінально-виконавчий кодекс України: наук.-практ. комент. / за заг. ред. В.В. Коваленка, А.Х. Степанюка. – К.: Атіка, 2012. – 492 с.

3. Науково-практичний коментар Кримінально-виконавчого кодексу України / А.П. Гель, О.Г. Колб, В.О. Корчинський та ін.; за заг. ред. А.Х. Степанюка. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 496 с.

4. Організація роботи персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України з підготовки засуджених до звільнення: наук.-практ. посіб. / Борисов В.І., Байлов А.В., Батиргарєєва В.С. та ін. – Х.: ХНУВС, 2010. – 332

5. Степанюк А.Х., Яковець І.С. Втілення міжнародних стандартів у практику діяльності кримінально-виконавчої системи: Монографія. – Х.: Вид-во «Кроссрод», 2007. – 184 с.

Інтернет-ресурси

Офіційний веб-портал Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>

Офіційний веб-портал Судова влада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/>

Офіційний веб-сайт Європейського суду з прав людини / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>

Офіційний веб-портал Офісу Генерального прокурора [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: www.gp.gov.ua/

4.6. Матеріально-технічне забезпечення навчальної дисципліни
Проведення лекцій-презентацій передбачає необхідність обладнання аудиторії аудіо-візуальними засобами. __